

KRIMINALNA AKTIVNOST NAKON OTPUSTA IZ ODGOJNOG DOMA I DOMA ZA PREDODGOJ*

Singer Mladen

UDK: 376.5

Fakultet za defekologiju
Sveučilišta u Zagrebu

Originalni znanstveni rad

S a ž e t a k

Kriminalna aktivnost otpuštenih štićenika odgojnih zavoda i domova za predgoj jedan je od značajnih indikatora za procjenu ispravnosti i efikasnosti kako odgojnog rada u domovima za odgoj i preodgoj maloljetnika, tako i ostalih društvenih subjekata koji su dužni voditi računa o njihovu prihvatu i socijalnoj integraciji.

Ispitivanje je vršeno na uzorku od 628 ispitanika koji su prije 4 do 8 godina otpušteni iz doma za preodgoj i odgojnog doma.

Utvrđeno je da 70% štićenika nije nakon otpusta iz doma vršilo krivična djela, a da je kriminalna aktivnost u roku kušnje 2,5 puta veća kod ispitanika koji su i prije upućivanja u dom vršili krivična djela, nego kod onih kod kojih to nije bio slučaj.

Našli smo statistički značajne razlike između vršenja prekršaja protiv javnog reda i mira, opijanja, skitanje, nerada, verbalne i fizičke agresije i druženja s asocijalnim osobama nakon otpusta iz doma, te pojave i intenziteta delinkventnog ponašanja u roku kušnje. Navedeni dolici poremećaja u ponašanju, intenzivnije su zastupljeni u delinkventnom subuzorku.

Po otpustu iz doma kod 41% ispitanika došlo je do intervencije i pomoći od strane službe socijalne zaštite. Kod 23,9% ispitanika pružena je materijalna pomoć, ali je ona u 20,9% slučajeva izostala, iako je ocijenjeno da je bila potrebna.

Pomoć u zapošljavanju uspješno je pružena u 19,6%, slučajeva, a kod 28,8% ispitanika ona nije pružena, iako je bila potrebna, dok je kod 24,5% ispitanika centar za socijalni rad takvu pomoć bezuspješno pružio.

U 13,1% slučajeva pružena je uspješna pomoć u sređivanju poremećenih međuljudskih odnosa u porodici u koju se maloljetnik vratio, u 13,5% slučajeva nije takva pomoć pružena iako je bila potrebna, a kod 22,1% ispitanika ona je pružena, ali nije dala pozitivnih rezultata.

Relacije između oblika intervencije i pomoći službe socijalne zaštite, te naknadne kriminalne aktivnosti otpuštenih štićenika iz odgojnog doma i doma za da mlade osobe po otpustu iz odgojne ustanove zahtjevaju pažljivo praćenje (ako preodgoj pokazale su da su se centri za socijalni rad češće i intenzivnije bavili onim otpuštenim štićenicima odgojnog zavoda koji su u roku kušnje ponovno ponili krivično djela.

*) Ovaj rad je dio projekta »Provjera uspješnosti zavodskog tretmana maloljetnika na području SR Hrvatske« koji se realizira u Zavodu za defekologiju Fakulteta za defekologiju Zagreb.

1. O POJAVI KRIMINALITETA NAKON ZAVRŠENOG TRETMANA

Unatoč tome što odgoj i preodgoj maloljetnika u odgojnim zavodima i domovima za preodgoj ima znatno šire ciljeve nego što je sprečavanje njihova daljnjeg delinkventnog ponašanja, ipak je podatak o kriminalnoj aktivnosti otpuštenih štíćenika u predviđenom roku kušnje od najmanje četiri do najviše osam godina veoma značajan indikator za procijenu efikasnosti institucionalnog tretmana.

Promatrajući uzorak od 628 ispitanika koji su prije četiri do osam godina otpušteni iz jedne od institucija koje se na području naše Republike bave odgojem i preodgojem maloljetnika, utvrdili smo da oko 70% bivših štíćenika odgojnih zavoda nije u tom roku počinilo neko krivično djelo.

Ne znači, naravno, da među ispitanicima koji nisu počinili krivična djela nema takvih koji u većoj ili manjoj mjeri manifestiraju neki pojavni oblik poremećaja u ponašanju. Tako smo utvrdili da u subuzorku od 436 ispitanika, za koje nije utvrđeno da su u roku kušnje nakon otpusta iz zavoda počinili neko krivično djelo, sudjeluju ispitanici koji su tri ili više puta suđeni zbog prekršaja s 15,2%, koji se opijaju s 13,2%, skiću sa 7,5%, besposličare s 11,2%, koji izražavaju verbalnu agresiju s 11% i koji pripadaju devijantnim grupama asocijalnog ponašanja s 4,6%.

Međutim, unatoč tome što i među maloljetnicima koji nisu vršili krivična djela nakon otpusta iz zavoda ima takvih koji manifestiraju neke pojavne oblike poremećaja u ponašanju, ipak je vrijedno istaći, a i karakteristično je da više od dvije trećine ma-

loljetnika koji su morali biti izdvojeni iz sredine u kojoj žive, bilo zbog ranijeg delinkventnog ponašanja, bilo zbog nekog drugog oblika poremećaja u ponašanju, unatoč teškoćama oko reintegracije u sredinu u koju su se vratili, nije popustilo pred iskušenjem da konfliktne situacije razriješe delinkventnim ponašanjem.

Za egzaktniju procijenu podataka o broju maloljetnika koji su nakon otpusta iz zavoda u roku kušnje počinili neko krivično djelo, potrebno je imati u vidu da u našem uzorku ispitanika ima maloljetnika koji su prije upućivanja u dom već bili prijavljivani zbog izvršenja nekog krivičnog djela, ali i takvih koji ranije nisu bili prijavljivani, a u dom su smješteni pretežno zbog odgojne ugroženosti i loših porodičnih prilika.

Prije zavodskog tretmana 419 ili 66,7% ispitanika bilo je prijavljivano zbog počinjenog krivičnog djela ili su im već bile izricane sankcije, dok kod 209 ili 33,3% ispitanika nije bio slučaj. Čini nam se uputnim ta dva subuzorka odvojeno promatrati u odnosu na pojavu delinkventnog ponašanja nakon tretmana, jer očito podliježe različitoj ocjeni kad ispitanik nije ni prije tretmana vršio krivična djela, a ni u roku kušnje ih ne vrši, ako je prije vršio krivična djela, a nakon tretmana ih vrši, a, što je najlošija solucija, da prije nije vršio krivična djela, a u roku kušnje ih čini.

Tako promatrano utvrdili smo da među 209 ispitanika koji prije upućivanja u zavod nisu vršili krivična djela ima svega 23 ili 11% onih koji su nakon tretmana postali delinkventi dok među 419 ispitanika koji su i prije upućivanja u zavod vršili krivična djela nalazimo 113 ili 26,9% odnosno

skoro dva i po puta više takvih koji su po otpustu iz zavoda prijavljivani zbog počinjenih krivičnih djela.

Okolnost da je 11⁰/₀ ispitanika vršilo krivična djela nakon tretmana, iako prije nisu bili prijavljivani zbog takva ponašanja, mora međutim biti promatrana i cijenjena u sklopu vjerojatnosti da su neki od njih i činili krivična djela prije tretmana, ali nisu bili otkriveni, kao i da su u znatnoj mjeri bili izloženi raznovrsnim kriminogenim utjecajima koji bi ih, da nisu bili smješteni u dom, vjerojatno doveli do delinkventnog ponašanja.

Subuzorak ispitanika za koje je utvrđeno da su nakon otpusta iz zavoda počinili neka krivična djela analizirali smo s obzirom na protek vremena do izvršenja prvog krivičnog djela kao i s obzirom na intenzitet njihove kriminalne aktivnosti izražene u broju krivičnih prijava koje su protiv njih podnesene.

Nešto više od jedne trećine ispitanika počinilo je prvo krivično djelo u roku od jedne godine po otpustu iz doma. Nije neosnovano pretpostaviti da je u tom razdoblju većina njih »po-

srnula« uslijed teškoća kojima su bili izloženi u procesu ponovne integracije u društvo. Tu je svakako na prvom mjestu porodica iz koje su ranije bili izdvojeni sa svojim socio-ekonomskim, stambenim i interpersonalnim problemima, a potom i teškoće oko pronalaženja i ustrajanja u zaposlenju i školovanju.

Za ispitanike koji su prvo krivično djelo počinili tek tri godine nakon otpusta iz doma ne može se isključiti da su se u njihovo ponašanje i odnos prema društvenim vrednotama, stjecajem životnih prilika interpolirali faktori za čije negativno djelovanje više ne bi bilo pravedno u cijelosti činiti odgovornim kvalitet tretmana kojim su bili podvrgnuti u odgojnom zavodu.

Za tezu o pojavi delinkventnog ponašanja nakon tretmana kao posljedici početnih i prolaznih teškoća ponovne integracije u društvo govori do izvjesne mjere i podatak da je čak polovica ispitanika za koje je utvrđeno da su počinili krivično djelo u roku kušnje svega jednom prijavljena. Za samo 22⁰/₀ ispitanika utvrdili smo da su prijavljeni pet ili više puta. U odnosu na

Tablica 1

PROTEK VREMENA OD OTPUSTA IZ ZAVODA
DO PRVOG KRIVIČNOG DJELA

VRIJEME	Svega	DO 6 MJ.	DO 1 G.	DO 2 G.	DO 3 G.	DO 4 G.	VIŠE OD 4 G.
aps.	192	39	33	47	19	15	39
%	100	20,3	17,5	24,5	10	7,9	20,6

Tablica 2

KOLIKO JE PUTA VRŠIO KRIVIČNA DJELA

VRŠIO KRIVIČNA DJELA	SVEGA	VIŠE					
		OD 10	6 — 10	4 — 5	3	2	1
asp.	192	17	11	19	23	29	97
%	100	8,8	5,7	7,8	12	15	50,5

ukupan uzorak njih ima samo 6,8%. S obzirom da se tu u pravilu radi o osobama koje su u međuvremenu postale punoljetne, to bi ta višekratna kriminalna aktivnost već mogla biti prihvaćena kao dosta značajan indikator njihova vrlo negativnog procesa razvoja u pravcu delinkventata iz navike i multirecidivista.

2. POREMEĆAJI U PONAŠANJU

Već smo naprijed istakli da ispitanici našeg uzorka osim delinkventnog ponašanja manifestiraju nakon otpusta iz zavoda i druge pojavne oblike poremećaja u ponašanju, to čine oni koji su u roku kušnje prijavljivani zbog počinjenih krivičnih djela, tako i oni kod kojih to nije bio slučaj.

Zanimalo nas je, stoga, da li postoji veza između pojave vršenja prekršaja protiv javnog reda i mira, opijanja, skitnje, nereda, verbalne agresije, fizičke agresije i pripadanja devijantnim grupama, s jedne, te pojave i intenziteta delinkventnog ponašanja nakon otpusta iz zavoda, s druge strane. Kako su, međutim, brojna ranija ispitivanja pokazala da postoje relevantne veze između poremećaja u ponašanju i kriminaliteta, te narušenih odnosa u sredini u kojoj ispitanici žive kao i

postojanja nekih psihičkih devijacija, smatrali smo uputnim i te podatke staviti u relaciju prema informaciji o naknadnoj kriminalnoj aktivnosti.

Očito je da između varijabli koje u ovom istraživanju definiraju navedene pojavne oblike poremećaja u ponašanju i poremećenost odnosa u primarnoj sredini i varijable koja nas informira o vršenju krivičnih djela postoje statistički značajne razlike.

Koeficijent povezanosti po W. Pearsonu pokazuje međutim da nisu jače izražene veze i da su simetrične. Između promatranih varijabli i varijable koja definira postojanje i intenzitet delinkventnog ponašanja nakon otpusta štitenika iz zavoda nalazimo između 8 do 18,5% zajedničke varijance. Mišljenja smo da su, s obzirom da ovom prilikom analiziramo samo parcijalne veze između svega dvije varijable, dobiveni rezultati ipak vrijedni pažnje. Kod pojave delinkventnog ponašanja radi se naime o veoma složenoj multikauzalnoj pojavi koja je rezultat dinamične interakcije brojnih endogenih i egzogenih faktora promjenljivog smjera i intenziteta djelovanja zavisno od prirode, intenziteta, smjera i stjecaja djelovanja ostalih faktora. Kod pojave koje su tako generirane u pravilu i ne možemo očekivati jaču parcijalnu vezu

Tablica 3

POVEZANOST PSIHIČKOG STATUSA I POREMEĆENIH OBLIKA PONAŠANJA
S NAKNADNOM KRIMINALNOM AKTIVNOŠĆU

W. Pearson

VARIJABLA	PR — X ² /DF	Q (I/J)	Q (J/I)	Q (I,J)
PSIHIČKE DEVIJACIJE	.0000	.29	.38	.34
VERBALNA AGRESIJA	.0000	.31	.31	.31
FIZIČKA AGRESIJA	.0000	.34	.35	.35
TEŠKO PORE- MEĆENI ODNOSI U SREDINI	.0000	.37	.34	.36
LOŠE DRUŠTVO	.0000	.39	.42	.40
PREKRŠAJNA AKTIVNOST	.0000	.43	.38	.40
NERAD	.0000	.38	.38	.38
SKIĆE SE	.0000	.37	.40	.39
OPIJA SE	.0000	.28	.30	.29

između svega dvije promatrane varijable, pa stoga prezentirani koeficijenti ipak indiciraju relativno značajan međusobni utjecaj pojava definiranih kategorijama tih varijabli.

Da bismo stekli pregnantni uvid u razlike koje s obzirom na psihički status, oblike poremećaja u ponašanju i kvalitet međuljudskih odnosa postoje između ispitanika koji su nakon otpusta iz zavoda vršili krivična djela i onih kod kojih to nije bio slučaj, konstruirali smo tablicu u kojoj promatra-

mo relativni udio nekih značajnijih kategorija varijabli koje definiraju te fenomene kako u ukupnom uzorku, tako i u subuzorcima ispitanika koji nisu vršili krivična djela i onih koji su to činili.

Radi se naravno o međusobno nezavisnim apsolutnim i relativnim vrijednostima od kojih svaka za sebe izražava relaciju prema masi ispitanika u uzorku i u subuzorcima pa stoga zbroj tih frekvencija nema nikakva smisla.

Tablica 4

RAZLIKE IZMEĐU DELINKVENTNE I NEDELINKVENTNE SKUPINE S OBZIROM
NA POREMEĆAJE U PONAŠANJU, PSIHIČKI STATUS I KVALITET
MEĐULJUDSKIH ODNOSA

	UKUPNO N = 628	DELINKVENTI N = 192	NEDELINKVENTI N = 436
TEŽE POREMEĆENI ODNOSI U PORODICI	98 15,6	52 27,1	46 10,6
PSIHIČKE DEVIJACIJE	107 17,0	61 31,8	46 10,6
NEMA PREKRŠAJA	321 51,0	55 28,6	266 60,6
3 I VIŠE PREKRŠAJA	140 22,3	74 38,5	66 15,0
OPIJA SE	136 21,6	78 40,6	58 13,3
SKIĆE SE	101 16,1	68 35,4	33 7,6
NERAD	131 20,8	82 42,7	49 11,2
VERBALNA AGRESIJA	199 31,7	100 52,0	99 22,7
FIZIČKA AGRESIJA	126 20,1	78 40,6	48 11,0
ASOCIJALNO DRUŠTVO	67 10,7	47 24,5	20 4,6

Podaci pokazuju da se ispitanici koji su nakon otpusta iz zavoda činili krivična djela po svim promatranim obilježjima znatno razlikuju od ispitanika za koje nije utvrđeno delinkventno ponašanje. Tako među onima koji su izvršili krivična djela nalazimo relativno oko tri puta više ispitanika čiji psihički status nije uredan (psihopati,

psihotoci, neurotici), dva i po puta više takvih koji su se nakon otpusta iz doma našli u sredini sa znatno poremećenim međuljudskim odnosima, tri puta više ispitanika koji prekomjerno konzumiraju alkohol, pet puta više koji se skiću, tri i po puta više koji ne žele raditi, dva i po puta više koji su verbalno agresivni i četiri puta više

takvih koji ispoljavaju fizičku agresiju u kući i na javnom mjestu, pet puta više ispitanika koji su vezani za osobe asocijalnog ponašanja, te relativno dva i po puta više onih koji su počinili tri ili više prekršaja protiv javnog reda i mira.

Nema dvojbe da promatrana obilježja u našem slučaju veoma upečatljivo diskriminiraju delinkventnu od nedelinkventne grupe te da se radi o pojavama koje su same po sebi kao i u interakciji s brojnim drugim faktorima povezani s pojavom kriminaliteta kod štićenika otpuštenih iz odgojnog zavoda i doma za predodgoj.

Kvalitetni uvid u povezanost navedenih obilježja s pojavom delinkventnog ponašanja bivših štićenika odgojnog zavoda i doma za predodgoj dobijemo kad ih stavimo u relaciju prema kategorijama varijable koja mjeri i učestalost delinkventnog ponašanja izraženog u broju krivičnih prijava koje su u roku kušnje protiv ispitanika bile podnesene.

Tablica 5 konstruirana na sličan način kao i prethodna pokazuje da promatrana obilježja ličnosti, sredine i ponašanja ispitanika našeg uzorka ne samo da su u relevantnoj mjeri povezana s pojavom njihova delinkventnog ponašanja već su relativno jače povezana upravo s intenzivnijim i učestalijim vršenjem krivičnih djela koja su u pravilu rezultat jače fiksirane sklonosti kriminalnom ponašanju. Promatramo li, naime, procentualni udio ispitanika koji su nosioci pojedinog obilježja u subzorcima definiranim brojem krivičnih prijava ili izrečenih sankcija, možemo se uvjeriti da su oni relativno

više, pa i znatno više zastupljeni upravo među ispitanicima koji su šest do deset ili više od deset puta prijavljivani zbog počinjenih krivičnih djela, nego među onima koji su samo jednom ili dva puta prijavljivani. Tako među ispitanicima koji su šest do deset ili više od deset puta u roku kušnje prijavljeni zbog počinjenih krivičnih djela nalazimo u usporedbi sa skupinom ispitanika koji su samo jednom prijavljeni relativno oko pet puta više osoba s devijantnim psihičkim statusom, sedam puta više takvih koji pripadaju devijantnim grupama, dva puta više osoba s agresivnim ponašanjem, četiri puta više onih koji se skiću, dva puta više ispitanika sklonih opijanju, tri puta više ispitanika koji češće čine prekršaje protiv javnog reda i mira i pet puta više ispitanika koji žive u sredini s teže poremećenim međuljudskim odnosima.

Pored nesumnjivo velikog značenja interpersonalnih odnosa sredine u koju su se ispitanici vratili, za njihovo daljnje ponašane ne treba izgubiti iz vida da je i taj faktor samo relativnog značenja i da njegov negativni utjecaj može biti neutraliziran stjecajem drugih faktora pa i adekvatnom intervencijom i pomoći odgovarajućih društvenih subjekata. To se najbolje vidi iz podatka da i u skupini ispitanika koji nisu vršili krivična djela nalazimo 10,6% takvih koji su se vratili u sredinu s izrazito poremećenim odnosima i 17,4% ispitanika u čijim sredinama su odnosi bili donekle poremećeni.

Tablica 5

ODNOS POREMEĆAJA U PONAŠANJU PREMA INTENZITETU
NAKNADNE KRIMINALNE AKTIVNOSTI

	SVEGA	VIŠE OD 6 — 10		4 — 6		3 PUTA	2 PUTA	1 PUTA	NIJE
		10 PUTA	PUTA	PUTA	PUTA				
N =	628	17	11	15	23	29	97	436	
PSIHIČKE DEVIJACIJE	107 17,0	9 63,6	7 33,7	5 34,7	8 27,5	8 24,7	24 10,5	46 17,0	
VERBALNA AGRESIJA	199 31,7	12 70,5	7 63,6	10 66,7	10 43,5	19 65,5	42 43,3	99 22,7	
FIZIČKA AGRESIJA	126 20,1	12 70,5	7 63,6	7 46,6	6 26,0	12 41,4	34 35,1	48 11,0	
NAKON TRETMANA NEMA PREKRŠ.	321 51,1	3 17,6	4 36,4	4 26,7	5 21,7	8 27,6	31 32,0	266 61,0	
TRI I VIŠE PUTA ČINIO PREKRŠAJ	140 22,3	12 70,5	7 63,6	7 46,6	13 56,5	12 41,4	23 23,7	66 15,2	
PRVO DJELO U ROKU OD 1 GODINE	71 11,3	13 76,4	7 63,7	2 13,4	8 34,8	13 44,9	28 28,9	0 0	
NAKON ROKA OD 3 GOD.	54 30,2	4 23,5	3 27,3	1 6,7	4 17,4	5 17,3	36 37,2	0 0	
OPIJA SE	136 21,7	12 70,6	4 36,4	4 26,6	9 39,1	13 44,8	36 37,1	58 13,2	
SKIĆE SE	101 16,2	13 76,4	7 63,6	8 53,4	7 30,4	14 48,3	19 19,6	33 7,5	
BESPOSLI- ČARI	131 20,8	12 70,6	8 72,7	10 66,6	12 52,1	15 51,7	25 26,0	49 11,2	
IZRAZITO POREMEĆENI ODNOSI U UŽOJ SRED.	98 15,6	12 70,6	4 36,4	5 33,3	7 30,4	10 34,5	14 14,4	46 10,6	

3. SOCIJALNO-ZAŠITNA INTERVENCIJA

S obzirom na uočeno kriminogeno značenje analiziranih obilježja ličnosti, ponašanja i sredine, zanima nas da li su, u kojoj meri i na koji način od odgovarajućih društvenih subjekata poduzete mjere intervencije i pomoći koje bi bile podobne da, uz ostalo, doprinesu neutralizaciji negativnog djelovanja promatranih obilježja. Tokom istraživanja prikupljeni su stoga podaci o postojanju i obliku aktivnosti centra za socijalni rad na savladavanju teškoća oko reintegracije otpuštenih štice-nika odgojnog zavoda u nove životne uvjete. Pri tom, naravno, ne smatramo da ta dužnost tereti samo službe socijalne zaštite, kao što veoma vjerojatno postoje i mnoge aktivnosti te službe koje zbog prirode ovog istraživanja nisu mogle biti adekvatno obuhvaćene i uvažavane.

Ispitivali smo da li je po otpustu štice-nika iz zavoda postojala bilo kakva intervencija centara za socijalni rad, da li je štice-niku pružena materijalna pomoć, pomoć u zapošljavanju i školovanju i pomoć u sređivanju odnosa u sredini u koju se vratio.

Utvdili smo da je kod 41% ispitanika došlo do neke intervencije centra za socijalni rad nakon njegova otpusta iz zavoda.

Što se tiče materijalne pomoći centri za socijalni rad su u 55,3% slučajeva ocijenili da ona nije bila potrebna, 23,9% ispitanika je pružena materijalna pomoć, a u 20,9% slučajeva centar za socijalni rad ocijenio je da nije bila pružana materijalna pomoć iako je bila potrebna.

Prilično su nepovoljni podaci o pomoći u zapošljavanju. Takva je pomoć

uspješno pružena 19,6% ispitanika, a u 27,1% slučajeva ocijenjeno je da ta pomoć nije potrebna. Kod 28,8% ispitanika pomoć u zapošljavanju nije pružena iako je bila potrebna, dok je čak u 24,5% slučajeva pomoć bezuspješno pružena jer unatoč naporima službe socijalne zaštite ispitanik nije mogao biti zaposlen. S obzirom na značenje zapošljavanja za uspješnu socijalnu integraciju otpuštenih domskih štice-nika osnovano je pretpostaviti da neuspjeh na tom planu značajno doprinosi asocijalnom i delinkventnom ponašanju ispitanika u roku kušnje.

Centar za socijalni rad je u 51,3% slučajeva ocijenio da nije potrebna pomoć u sređivanju odnosa u sredini u koju se ispitanik vratio. To bi odgovaralo ranije istaknutom podatku da su se ispitanici u više od 62% slučajeva vratili u sredinu u kojoj odnosi nisu bili poremećeni. U svega 13,5% slučajeva centar za socijalni rad je ocijenio da pomoć u sređivanju odnosa u porodici nije pružena iako je potrebna. Kod 22,1% ispitanika pružena je pomoć bez pozitivnog rezultata, dok je u samo 13,1% slučajeva ta pomoć bila uspješna. Ako promatramo skupinu od 306 ispitanika za koje su centri za socijalni rad ocijenili da im je pomoć u sređivanju odnosa u porodici potrebna, utvrdit ćemo da ona u oko 27% slučajeva nije pružena, u odnosu na isto toliko ispitanika je uspješno pružena, dok je čak u oko 45% slučajeva pomoć bila bezuspješna. Ako se znade da je mijenjanje odnosa u sredini, pogotovo ako u njoj imamo i socio-patoloških oblika ponašanja, veoma složen i težak poduhvat u koji se u pravilu upuštamo i bez potrebnih ovlaštenja i mogućnosti, tada se ukupan napor uložen u sređivanje odnosa u porodici

Tablica 6

POVEZANOST IZMEĐU NAKNADNE KRIMINALNE AKTIVNOSTI
I OBLIKA SOCIJALNO-ZAŠTITNE INTERVENCIJE

W. Pearson

AKTIVNOST CENTRA ZA SOCIJALNI RAD	PRx ² /DF	Q (I/J)	Q (J/I)	Q (I,J)
INTERVENCIJA (bilo koja)	.0001	.25	.25	.25
MATERIJALNA POMOĆ	.0002	.23	.24	.23
POMOĆ U ZAPOŠLJAVANJU I ŠKOLOVANJU	.0000	.33	.29	.31
POMOĆ U SREĐIVANJU ODNOSA U PORODICI	.0000	.39	.37	.38

i dobiveni rezultati moraju pozitivno ocijeniti.

U tablici koja slijedi stavili smo varijable koje definiraju aktivnost centra za socijalni rad nakon otpusta štićenika iz zavoda u relaciju prema varijabli koja nas informira o postojanju i intenzitetu delinkventnog ponašanja ispitanika nakon tretmana.

Između promatranih varijabli postoje statistički značajne razlike. Povezanost među varijablama uglavnom je simetrična i relativno slabije izražena. Između varijabli koje definiraju aktivnost centra za socijalni rad i varijable koja govori o vršenju krivičnih djela nakon tretmana ima 5,3 do 14,4% zajedničke varijance.

Tablicu 7 konstruirali smo slično kao i tablicu 4 s time da smo iz varijabli koje definiraju aktivnost centra za socijalni rad izdvojili neke značajnije kategorije i međusobno neovisno ih

stavili u relaciju prema subuzorku ispitanika koji su vršili krivična djela i onom u kojem su ispitanici za koje nije utvrđeno da su nakon otpusta iz doma postali delinkventi.

Iz tablice razabiremo da je materijalna pomoć znatno više pružana ispitanicima koji su po otpustu iz doma vršili krivična djela nego onima kod kojih to nije bio slučaj. Vrlo je vjerojatno da su se među delinkventima u većoj mjeri nalazili štićenici koji su se po otpustu iz doma našli u teškoj materijalnoj situaciji. Po svemu sudeći, materijalna pomoć sama po sebi nije bila podobna da znatnije izmijeni negativni tok razvoja ponašanja tih osoba.

Da upravo delinkventi pripadaju rizičnoj populaciji kod koje se vrlo vjerojatno stječu brojne i različite socijalno-zaštitne potrebe možemo zaključiti iz činjenice da smo u tom sub-

Tablica 7

**RAZLIKE IZMEĐU NAKNADNE KRIMINALNE AKTIVNOSTI
S OBLIROM NA OBLIKE SOCIJALNO-ZAŠTITNIH INTERVENCIJA**

	INTERVENC. CENTRA NAKON TRETMANA	MATERI- JALNA POMOĆ PRUŽENA	USPJEŠNA POMOĆ U ZAPOŠLJA- VANJU	NEUSPJEŠNA POMOĆ U ZAPOŠLJA- VANJU	BEZUSPJEŠNA POMOĆ U SRE- ĐIVANJU PRI- LIKA U POROD.
SVEGA	257	150	123	154	131
N = 628	41,0	23,9	19,6	24,5	22,1
DELINKVENTI	110	60	29	79	78
N = 192	57,3	31,2	15,1	41,1	40,6
NEDELIKVENTNI	147	90	94	75	61
N = 436	33,7	20,6	21,6	17,2	14,0

uzorku našli znatno više intervencija centara za socijalni rad nego u grupi nedelikventnih ispitanika. U jednom od najznačajnijih oblika pomoći, u zapošljavanju, neuspjeh je u delinkventnoj skupini bio čak relativno oko dva i po puta veći nego kod nedelikvenata. Vjerojatno je to dijelom rezultat njihovih ličnih svojstava, slabije kvalifikacije i obrazovne strukture i veće sklonosti neradu. Bezuspješna intervencija u porodici u pravcu sređivanja teško poremećenih međuljudskih odnosa naročito je zatajila u skupini delinkventnih ispitanika. Kod njih je, naime, bilo relativno 5 i po puta više bezuspješnih intervencija u porodične prilike nego u skupini nedelikvenata. Kako je za uspješnu reintegraciju otpuštenih domskih štićenika vrlo značajan upravo kvalitet sredine u koju dolaze, to smo tom pitanju poklonili posebnu pažnju.

Utvdili smo da se dvije trećine ispitanika vratilo u sredinu u kojoj odnosi nisu bili poremećeni jer su očišćeni kao srdačni (13,7%) ili korek-

ni (49%). U 37% slučajeva ispitanici su se našli u sredini u kojoj su interpersonalni odnosi teško (15,6%) ili samo donekle poremećeni (21,8%).

Relacije između varijable o naknadnoj kriminalnoj aktivnosti i varijable koja nas informira o pomoći u sređivanju odnosa u porodici pregnantno pokazuju da u subuzorku otpuštenih štićenika kojima nije pružena pomoć, iako je bila potrebna, ili je bezuspješno pružena ima relativno dva puta više ispitanika koji su četiri ili više puta prijavljivani zbog krivičnog djela nego u ukupnom uzorku. Takvih multirecidivista ima relativno četiri puta manje među ispitanicima kojima nije bilo potrebno pružiti pomoć, dok ih među ispitanicima kojima je uspješno pružena pomoć u sređivanju odnosa u porodici uopće nema.

Ako kompariramo relativno učešće ispitanika koji nisu vršili krivična djela u roku kušnje u subuzorcima formiranim prema kategorijama varijable koja nas informira o pomoći u sre-

divanju odnosa u porodici, uvjerit ćemo se da ih ima znatno više među ispitanicima kojima nije bilo potrebno pružiti pomoć ili im je uspješno pružena nego među onima kojima pomoć, iako potrebna, nije bila pružena ili im je bezuspješno pružena.

Unatoč tome što smo promatrali parcijalno i izolirano povezanost između naknadne kriminalne aktivnosti, s jedne, te interpesonalnih odnosa u porodici i pomoći u njihovu sređivanju, s druge strane, utvrdili smo da su ove dvije okolnosti očito relevan-

Tablica 8

ODNOS IZMEĐU NAKNADNE KRIMINALNE AKTIVNOSTI
I POMOĆI U SREĐIVANJU ODNOSA U PORODICI

	NIJE PRUŽENA, BILA JE POTREBNA	POKUŠALO SE POMOĆI ALI BEZ REZULTATA	USPJEŠNO PRUŽENA POMOĆ	NIJE BILA POTREBNA	UKUPNO
VIŠE OD	5	12	0	0	17
10 PUTA	5,9	8,6	0,0	0,0	2,7
	29,4	70,6	0,0	0,0	
6 — 10	1	6	0	4	11
PUTA	1,2	4,3	0,0	1,2	1,8
	9,1	54,6	0,0	36,4	
4 — 5	3	10	0	2	15
PUTA	5,5	7,2	0,0	0,6	2,4
	20,0	66,7	0,0	13,3	
3 PUTA	1	12	2	8	23
	1,2	8,6	2,4	2,5	3,7
	4,4	52,2	8,7	34,8	
2 PUTA	3	15	3	8	29
	3,5	10,8	3,7	2,5	4,6
	10,3	51,7	10,3	27,6	
1 PUTA	17	23	15	42	97
	20,0	16,6	18,3	13,0	15,5
	17,5	23,7	15,5	43,3	
NIJE	55	61	62	258	436
	64,7	43,9	75,6	80,1	69,4
	12,6	14,0	14,2	59,2	
SVEGA	85	139	82	322	628
	13,5	22,1	13,1	51,3	
PEARSON					
Q (I/J)	.3950	HI - KVADRAT			108.8736
Q (J/I)	.3707	STUPANJ SLOBODE			18
Q (I,J)	.3828	PR HI - KVADRAT/DF			.0000

tne za realizaciju svrha koje su tretmanom trebale biti postignute, a posebno za uzdržanost bivših štićenika odgojnog zavoda od ponovnog vršenja krivičnih djela.

Vjerojatno bi multifaktorska analiza tog problema također ukazala na potrebu pažljivije pripreme sredine u koju se maloljetnik vraća po otpustu iz odgojnog doma ili doma za preddgoj.

CRIMINAL ACTIVITY AFTER DISCHARGE FROM INSTITUTIONS FOR
RESIDENTIAL TREATMENT FOR CHILDREN AND YOUTH WITH
BEHAVIOUR PROBLEMS AND INSTITUTIONS FOR RESIDENTIAL
TREATMENT FOR JUVENILE DELINQUENTS

S u m m a r y

Criminal activity of subjects discharged from institutions for residential treatment for children and youth with behaviour problems and institutions for residential treatment for juvenile delinquents is one of the important indicators for evaluation of appropriateness and success of educational work in institutions and other social services responsible for their reception and social integration.

This study was conducted in a sample of 628 subjects discharged from institutions, four to eight years ago. The results showed that 70% of subjects after discharge from institutions had not committed any criminal act. Criminal activity during the probation period was 2.5 times more frequent in subjects who had committed criminal acts before being sent to institutions than in those who had not committed them.

The statistically significant difference between the delinquent and the non-delinquent group was found in regard to offences against public order, drinking, wandering, verbal and physical aggression, and contacts with asocial individuals after discharge from institutions. In the delinquent group these forms of behaviour disorders were manifested more frequently.

After discharge from institutions 41% of subjects needed intervention and assistance from welfare centres. Financial aid was given to 23,9% of subjects. 20,9% of subjects did not get any financial help, though it was considered necessary.

19,6% of subjects were given assistance in finding an employment. 28,8% of subjects were not helped in this regard. Social welfare centres helped 24,5% of subjects to find a job, but they did not take it..

In 13,1 of cases families into which the minors returned were helped because of the disturbed interpersonal relationships. In 13,5% of cases such help was not needed, and in 22,1% of cases the help was offered, but it did not have any positive effects.

The relationships the form of intervention and help given by social welfare centres and criminal activity of subjects discharged from institutions for residential treatment for children and youth with behaviour problems and institutions for residential treatment for juvenile delinquents showed that social welfare centres have more frequently and more intensively dealt with those discharged subjects who had committed criminal acts during the probation period.

This study is a part of the project: »Evaluation of efficacy of institutional treatment of juvenile delinquents in the Socialist Republic of Croatia«, conducted by the Institute of Defectology at the Department of Defectology in Zagreb.